

Velkopáteční kázání pro rok Páně 2023

Milé sestry a milí bratři, protože se na pašije káže obtížně, protože by bylo třeba něco akcentovat a jiné přejít, pokusím se dnes opět o *sermon* – kázání, které se dotkne smrti a utrpení Páně v jeho celku, které pojedná Velký pátek v celistvosti.

V naší evangelické–luterské theologii jsou přítomny v zásadě dva možné pohledy na Velký pátek a přitom oba vycházejí ze zbožnosti a theologie našeho Reformátora, Martina Luthera. Na pátek svatého týdne se můžeme dívat buď jako na **Černý pátek**, anebo jako na **Dobrý pátek** (oba pohledy jsou sice v opozici, ale samozřejmě platí naše luterské *simul* – „a zároveň“).

I.

Na Velký pátek tedy můžeme hledět jako na **Černý pátek**, jen kdyby nám tento termín – *Black Friday* – v posledních letech klasická předvánoční slevová akce, kdy už od začátku října pokřikuje z internetových a televizních spotů odporný zelený mimozemšťan: „Black friday, poslouchej, pozemšťane!“

Díváme-li se na dnešek tímto prizmatem, připomínáme si **nejnáročnější a nejtíživější den dějin** a prožíváme **nejsmutnější den celého roku**.

Připomínáme si totiž den, kdy *zvítězili hřích a zlo*, den, kdy *jsme my lidé ve své hříšné pýše či lhostejnosti zabili Boha*.¹ Ano, víra Martina Luthera byla natolik odvážná a upřímná (a jeho mysl tak pod vlivem Ducha svatého), že po tisíci letech (!) domyslel staré dogmatické věty o tom, že *Ježíš Kristus je zároveň Bůh a člověk – jedna osoba* tak, jak se je nikdo před ním domyslet a v osobní víře prožít neodvážil. *Umírá-li na kříži Syn Boží – Ježíš, pak v jeho osobě umírá s člověkem i Bůh (s lidskou přirozeností i přirozenost božská) – Ten, který se přece nemůže změnit ani zemřít*. To je ona *jediná pravá smírcí a zástupná oběť – sebe-oběť Boží, když Bůh obětuje sám sebe!* Spolu s v dobré víře nedůsledným Lutherem teď nemusíme řešit *Boha o sobě*, ale *Bůh pro nás* už bude od okamžiku velkopáteční Boží smrti na kříži už vždycky jiný – Bůh *boha-tší o u-bohost*, zkušenost kříže, smrti, umírání, utrpení, mučení, šikany, posměchu, zrady, lži, opuštěnosti... zkrátka o bezprostřední zkušenost s hříchem a jeho následky a důsledky.

Tuto linii pohledu na Velký pátek obvykle následuje **luterská liturgie a ortodoxie**. To je černá barva liturgických rouch, i když naši římsko-katoličtí sourozenci ji zatím nahradili barvou červenou. To jsou velkopáteční Bohoslužby za zpěvu liturgie bez doprovodu varhan. To je ona přítomnost na velkopátečních Bohoslužbách v tichosti a smutku, bez obvyklé radosti a vzájemné interakce. Tak jsme to přejali od našeho „zakladatele“ Jamese Krikavy, vzpomínáte!? Tak to mlžeme dodnes dobře vidět u sester a bratří z našeho anglického sboru. *Opravdově luterské, ale docela nečeské ovšem...*

Do toho zpěv našich reformační chorálů s pašijovou tematikou: Paul Gerhard a jeho *O, Haupt voll Blut und Wunden – Ó, hlavo plná trýzně*, kde se opisuje, jak náš hřích a smrt postupně mění a změnily tvář Páně a její výraz²; nebo *Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld – Beránek jde, nesa dluhy*, kde se zase akcentuje beráncí christologie s její koncentrací na Ježíše Krista jako našeho velikonočního beránka, který zástupně bere na sebe a nese

¹ Srov. pozdější slavnou zoufale–nadějnou a přece dobře luterskou větu F. Nietzsche (však to byl syn luterského faráře) z *Tak pravil Zarathustra*: „Žádný Bůh není – my jsme ho zabili!“

² Tahle píseň je hluboce existenciální, protože se dotýká toho, co je dobře známo z **Bible – personalismu**, který počítá s tváří druhého... Srov. židovské filosofy Bubera a Lévinase.

naše hříchy a nemoci. Zde nesmíme zapomenout na Johana von Rista a jeho píseň *O, Traurigkeit, o, Herzeleid* – „*Ach, smutek, ach, bolest srdce*“, ve které se přímo zpívá: „*O, große Noth, Gott selbst liegt tot, am Kreuz ist er gestorben* – Ach, veliká nouze, sám Bůh leží mrtev, zemřel na kříži...“

Ještě tři staletí po Martinu Lutherovi se takovéto interpretace Velkého pátku nikdo neodvážil.³ Někdo by řekl, že v tom lze vidět *luterský masochismus*, který je fascinován utrpením Páně.

Ovšem pokud kdokoli z vás prožil těžký rok, prožívá smutné a těžké období, tak úplně chápe. Mně od loňských Velikonoc zemřeli oba prarodiče, babička na velmi bolestivou diagnózu... a tak tuhle polohu Velkého pátku úplně chápu: sym-patický a em-patický **Bůh**, zkrátka *patický*⁴ *Ježíš*, přičemž starořecké sloveso *pathein* znamená trpět, **který se svým utrpením spojuje s naším utrpením, v jehož kříži se může najít kdokoli nesoucí svůj kříž.**

II.

Na Velký pátek však můžeme hledět také jako na **Dobry pátek**, jako na *Good Friday* jak dodnes říkávají sestry a bratři z USA, i když nás budou filologové poučovat, že jde jen o „špatný překlad“, resp. „špatný či starý ekvivalent“ ke slovu velký či svatý, přece bylo mezi prvními obyvateli USA dost našich souvěrců a sám Martin Luther přece mluvil o *gute Freitag* – *dobrem pátku*.

Takto pojatý Velký pátek připomíná, že jde o **nejdůležitější, nejt’astnější a nejnadějnější den v historii** a my paradoxně **prožíváme nejkrásnější den roku**.

Se zbožností našeho **Reformátora** se pojí jedna podivná věc, ačkoli v modlitbách i při theologických úvahách velmi myslel na ukřižovaného Krista a na Jeho spasitelnou smrt, přece **nenapsal žádnou pašijovou píseň** – klidně prohledejme české zpěvníky, ba i zpěvník německý! Přece však jednu zvláštní pašijovou píseň napsal, ta však bývá řazena hned mezi písně velikonoční (!), sám tuto píseň nazýval „Vylepšená *Christ ist erstanden* – *Kristus Pán vstal z mrtvých*“, tato píseň vznikla, když Martin Luther intenzivně prožíval Velikonoce roku 1524 tak, že vzal starobylou *velikonoční sekvenci* prokládanou radostným „Aleluja!“ – tedy slavnostní píseň, kterou (povinně) zpívala celá západní církev těsně před čtením velikonočního evangelia o prázdném hrobě, latinskou píseň *Victimae paschali laudes* – *Velikonoční oběti pospěšme chválu zapěti* a upravil ji tak, že *mariánské motivy* v této písni nahradil *pašijovými motivy* Kristovy smrti a utrpení, a tak se z této písně stal radostný velkopáteční hymnus! My tuto píseň známe jako *Christ lag in Todesbanden* – „*Kristus ležel v poutech smrti*“, **abych ukázal onu radostnou interpretaci Velkého pátku, řeknu něco k textu této písně:**

2. *Nikdo nemůže zbavit smrti, všechny lidské děti – to je tomu pro náš hřích: kdo by byl nevinný, není nalezen. Aleluja.* → Zaznívá zde základní pravda, kterou o své hříšnosti známe od apoštola Pavla: „Skrze jednoho člověka vešel do světa hřích a skrze hřích smrt, a tak smrt zasáhla všechny, poněvadž všichni zhřešili.“ (Ř 5, 12) Kde hledat spásu, kde brát naději, když si sami pomoci nemůžeme? Jedinou nadějí je Bůh!

3. *Ježíš Kristus, Boží Syn, přišel místo nás a odstranil hřích, čímž smrti sebral moc a zrušil její pravomoc, zůstala jen postava smrti, ale přišla o svůj osten. Aleluja.* → Opět se zde ozývá apoštol Pavel a jeho radostné zvolání: „Kde je smrti tvé vítězství, kdepak je tvůj

³ Pak až slavný německý filosof G. F. W. Hegel, ale jeho interpretace už šla za hranice theologie.

⁴ Termín mého učitele Milana Balabána.

osten!?" (1Kor 15, 55) Ježíš Kristus svou zástupnou obětí přemohl naši smrt. Ano, lidé i dál umírají, ale už je to jiná smrt... smrt s vědomým, že smrt je poražena, že nemá poslední slovo.

4. *Byla to zvláštní válka, když pral se život se smrtí, tak život obdržel vítězství, když jedna smrt druhou pohltila – smrt se posměchu vystavila. Aleluja.* → Tady se ozývají starozákonní motivy: „Panovník Hospodin navždy odstraní smrt a setře slzy z každé tváře!“ (Iz 25, 8) „Mám je vyplatit ze spárů podsvětí, vykoupit ze smrti!? Kde je smrti tvá morová rána!? Peklo, kde je tvůj žár!?“ (Oz 13, 14) Kříž jako finále odvěkého zápasu mezi Bohem a Zlem, mezi Životem a Smrtí... a paradoxní vítězství skrze prohru! Podvodník je obelstěn!

5. *Zde je ten pravý velikonoční Beránek, o kterém Bůh přikázal, aby byl na dřevě kříže ve vroucí lásce opékán. Krev znamená dveře, víra ji přijímá jako smrt, ani škrtič s námi nehne. Aleluja.* → Propojuje se zde motiv starozákonního velikonočního beránka, neboť tím, že byly veřeje dveří potřeny jeho krví, začal exodus, s motivem Beránka – Krista, jehož krev prolitá na kříži je spásou, Krista, který říká: „Já jsem dveře!“ (J 10, 9) Starozákonní anděl zhoubce, který míjel Izrael, je zde ztotožněn se Zlem, které svou smrtí přemohl Ježíš – výraz „škrtič“ však odkazuje až k rajskému hadovi.

DAS KIRCHENJAHR

Christ lag in Todesbanden

101

1 Christ lag in To - des - ban - den,
für uns - re Sünd ge - ge - ben,
der ist wie - der er - stan - den
und hat uns bracht das Le - ben.
Des wir sol - len fröh - lich sein,
Gott lo - ben und dank - bar sein
und sin - gen Hal - le - lu - ja.
Hal - le - lu - ja.

206

OSTERN

Den Tod niemand zwingen konnt / bei allen Menschenkindern; / 2
das macht alles unsre Sünd, / kein Unschuld war zu finden. /
Davon kam der Tod so bald / und nahm über uns Gewalt, / hielt
uns in seim Reich gefangen. Halleluja.

Jesus Christus, Gottes Sohn, / an unser Statt ist kommen / und 3
hat die Sünd abgetan, / damit dem Tod genommen / all sein
Recht und sein Gewalt; / da bleibt nichts denn Tods Gestalt, /
den Stachel hat er verloren. Halleluja.

Es war ein wunderlich Krieg, / da Tod und Leben rungen; / das 4
Leben behielt den Sieg, / es hat den Tod verschlungen. / Die
Schrift hat verkündet das, / wie ein Tod den andern fraß, /
ein Spott aus dem Tod ist worden. Halleluja. 1. Korinther 15,55

Hier ist das recht Osterlamm, / davon wir sollen leben, / das ist 5
an des Kreuzes Stamm / in heißer Lieb gegeben. / Des Blut
zeichnet unsre Tür, / das hält der Glaub dem Tod für, / der
Würger kann uns nicht rühren. Halleluja. 2. Mose 12,7

So feiern wir das hoh Fest / mit Herzensfreud und Wonne, / das 6
uns der Herr scheinen läßt. / Er ist selber die Sonne, / der durch
seiner Gnaden Glanz / erleucht' unsre Herzen ganz; / der
Sünden Nacht ist vergangen. Halleluja.

Wir essen und leben wohl, / zum süßen Brot geladen; / der alte 7
Sau'reig nicht soll / sein bei dem Wort der Gnaden. / Christus
will die Kost uns sein / und speisen die Seel allein; / der Glaub
will keins andern leben. Halleluja. 1. Korinther 5,6-8

Text: Martin Luther 1524 teilweise nach der Sequenz »Victimae paschali laudes«
des Wipo von Burgund vor 1048 und nach Nr. 99
Melodie: Martin Luther 1524 nach Nr. 99

Das Osterlicht ist der Morgenglanz nicht dieser,
sondern einer neuen Erde.

GERTRUD VON LE FORT

ZUM THEMA

207

My luteráni přece rozumíme článku Apoštolského vyznání víry o tom, že Ježíš „**sestoupil do pekel**“ jako součásti Ježíšova vítězství! To, co se stalo poznatelným (*noetickou realitou*) až o Velikonoční neděli, to se odehrálo (*ontologická realita*) už na Velký pátek. Proto se i na Velký pátek smíme a můžeme radovat! Ano, **neměli bychom sice**

rovnou „skočit do Velikonoc“, ale zároveň bychom se neměli kochat utrpením nebo si zoufat.

Lutherův a náš symbol – *Lutherova růže* – původně symbol z prostředí mariánské a augustiniánské mystiky byl rovněž přeznačen tak, že odkazuje především k Velkému pátku (kříž je jeho středobodem!): Žije-li věřící srdce Kristovou smrtí na kříži – velkopátečně, pak už kvete vzkříšením – velikonočně. Naše věřící srdce se přitom podobají Kristovu srdci: místu, kde jsou si božství a lidství nejbliže.

Zvěst Velkého pátku nesmí být masochistickým „rýpáním se“ v našich hříších, ale radostným dotekem absolutní Boží lásky. Dnem našeho vykoupení!